

Теорія та історія державного управління

сполук, яких не було в доіндустріальну аграрну епоху в продукції органічного землеробства [1; 4].

Отже, можемо зробити висновок, що аграрне окультурення природи, особливо в індустріальному та суперіндустріальному форматі, створює їжу для людини в більших кількостях, ніж дика природа, але її якість стає тим гіршою, чим більше ми виграємо в обсягах продовольства. У зв'язку з цим останнім часом з'явилася ідея відродження на новій основі елементів присвоюючої економіки, які дістали назву неозбиральництво [7; 8]. Це така форма взаємодії природи й суспільства, коли в соціальну діяльність максимально заличені природні фактори.

Неозбиральництво – максимальне використання дарів дикої природи в екологічно допустимих межах, продуктивність якого істотно недооцінена порівняно з виробничим підходом. Це дуже перспективний напрямок державної стимуляції ефективного природокористування, що потребує збереження і розширення в структурі території держави частки дикої природи, частина якої повинна бути абсолютно заповідною, а частина відводиться для потреб неозбиральництва. Зазначене передбачає радикальне переформатування аксіосфери державного управління в напрямі формування паритетного ціннісного статусу дикої природи порівняно з окультуреною природою та техносферою, що тягне за собою відведення для дикої природи щонайменше третини площі країни.

Систему державного управління доцільно розглядати в аспекті його розмежування на управління техно- та екосфераю країни. У сучасних державах спостерігається історично усталена практика підтримки експансії техносфери за рахунок скорочення екосфери країни, що випливає з технократичного типу аксіосфери державного управління. В управлінні ж екосфераю, у свою чергу, пріоритет надається розвитку окультуреної природи, що спричиняє швидке скорочення територій дикої природи. Екологічна криза та свідчення практики вдосконалення природи говорить на користь обмеження експансії техносфери та зменшення масштабів окультурення природи і розширення частки дикої природи в біосфері країни. Формування екологічного типу аксіосфери державного управління повинно ґрунтуватися на ціннісному паритеті техносфери, окультуреної та дикої природи.

Список використаних джерел / List of references

1. Берсон Г. З. Дикорастущие съедобные растения / Г. З. Берсон. – Ленинград : Гидрометеоиздат, 1991. – 72 с. [Berson G. Z. Dikorastuschie s'edobnye rasteniya / G. Z. Berson. – Leningrad : Gidrometeoizdat, 1991. – 72 s.].
2. Джигирей В. С. Екологія та охорона навколошнього природного середовища : навч. посіб. / В. С. Джигирей. – К. : Знання, 2002. – 203 с. [Dzhyhyrei V. S. Ekologiya ta okhorona navkolyshnoho pryyrodnoho

Державне управління та місцеве самоврядування, 2015, вип. 3(26)

seredovyshcha : navch. posib. / V. S. Dzhyhyrei. – К. : Znannia, 2002. – 203 с.].

3. Колесніков Б. П. Державне управління екологічними ризиками розвитку інформаційного суспільства / Борис Колесніков // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : DRIDU НАДУ, 2010. – № 2(5). – С. 109 – 114 [Kolesnikov B. P. Derzhavne upravlinnia ekolohichnym ryzykam rozyvutku informatsiynoho suspilstva / Borys Kolesnikov // Derzh. upr. ta mists. samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – D. : DRIDU NADU, 2010. – № 2(5). – S. 109 – 114].

4. Кощеев А. К. Дикорастущие съедобные растения в нашем питании / А. К. Кощеев. – М. : Пищевая промышленность, 1981. – 258 с. [Koscheev A. K. Dikorastuschie s'edobnyie rasteniya v nashem pitanii / A. K. Koscheev. – M. : Pishevaya promyishlennost, 1981. – 258 s.].

5. Монтанари М. Голод и изобилие: история питания в Европе / М. Монтанари. – СПб. : Alexandria, 2009. – 279 с. – (Становление Европы) [Montanari M. Golod i izobilie: istoriya pitaniya v Evrope / M. Montanari. – SPb. : Alexandria, 2009. – 279 s. – (Stanovlenie Evropy)].

6. Уголев А. М. Теория адекватного питания и трофология / А. М. Уголев. – СПб. : Наука, 1991. – 197 с. [Ugolev A. M. Teoriya adekvatnogo pitaniya i trofologiya / A. M. Ugolev. – SPb. : Nauka, 1991. – 197 s.].

7. Урсул А. Д. Неособирательство – путь в грядущее / А. Д. Урсул // Химия и жизнь. – 1989. – № 11. – С. 4 – 7 [Ursul A. D. Neosobiratelstvo – put v gryaduschee / A. D. Ursul // Himiya i zhizn. – 1989. – № 11. – S. 4 – 7].

8. Урсул А. Д. Перспективы экоразвития / А. Д. Урсул. – М. : Наука, 1990. – 270 с. [Ursul A. D. Perspektivyi i ekorazvitiya / A. D. Ursul. – M. : Nauka, 1990. – 270 s.].

Надійшла до редколегії 27.08.15

УДК 351.83:[316.4:351.1]

Лариса МЕЛЬНИЧУК

Національна академія державного управління
при Президентові України

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Доводиться необхідність обґрунтування теоретичної схеми аналізу управлінської діяльності в соціальній сфері, застосування якої дасть змогу визначити основні проблеми в практиці державного управління і накреслити шляхи їх розв'язання. При цьому необхідно передумовою дослідження є визначення сутності досліджуваного об'єкта. Водночас, незважаючи на значний доробок фахівців у галузі державного управління та адміністративного права, обґрунтовається відсутність чіткого і сталого тлумачення категорії

© Мельничук Л. М., 2015

«державне управління» та «управління соціальним розвитком», що зумовлює різний зміст управлінського впливу й різні межі державного втручання в перебіг соціальної реальності. На основі аналізу теоретичних напрацювань та нормативно-правової бази реалізації соціальної та регіональної політики визначається поняття державного управління соціальним розвитком регіонів та обґрунтовується його зміст. Доводиться, що державне управління соціальним розвитком регіонів – це цілеспрямований вплив з боку держави на процеси соціального розвитку регіональних систем з метою розв'язання соціальних проблем, що виникають на регіональному рівні, підвищення рівня та якості життя населення країни в цілому та окремих її регіонів, забезпечення соціального вирівнювання регіонального розвитку.

Ключові слова: державне управління, соціальний розвиток, соціальна політика, регіональна політика, регіональна соціальна політика, соціальний розвиток регіонів.

Larysa Melnychuk. Public administration of the social development of regions: theoretical aspects

The paper is demonstrated the need to justify the theoretical analysis scheme of management activities in the social sphere, the use of which will help to identify the main problems in the practice of public administration and to outline the solutions. Thus the prerequisite for this research is the definition of the essence of the object. However, despite significant achievements of specialists in the field of public administration and administrative law, we should note the lack of a clear and stable interpretation of the categories «public administration», «public administration of the social development» and «regional social policy», that leads to different meanings of the administrative impact and to various limits of state intervention in the course of the social reality. Therefore, in the article the author through the analysis of theoretical developments and the regulatory framework of implementation of social and regional policy attempts to define the concept of public administration and regional development and to justify its content. In general, it is concluded that public administration of the social development of regions is a focused impact of a state on social processes of regional systems to solve social problems at the regional level, improve the quality of life of the region's population, ensuring social cohesion of regions.

Key words: public administration, social development, social policy, regional policy, social development of regions

Загострення проблем регіональних диспропорцій рівня та якості життя населення, надмірної нерівності в доступі до ресурсів та поширення соціального відторгнення в регіонах України зумовлює нагальну потребу в пошуку ефективних механізмів вирішення соціальних проблем, адекватних масштабам і характеру суспільних перетворень. Натомість наявна система державного управління процесами соціального розвитку регіонів залишається малоекспективною, суперечливою, значною мірою відірваною від суспільних потреб та побудованою на недостатньо досконалих і застарілих методах управління.

Отже, актуалізується необхідність вироблення на науковій основі якісно нових зasad державного управління соціальною сферою регіонів, оптимізації функцій та вдосконалення механізмів взаємодії суб'єктів управління всіх ієрархічних рівнів, запровадження в діяльність органів влади сучасного інструментарію управлінського впливу. У свою чергу, особливого значення набуває обґрунтування суті та змісту досліджуваного явища.

Основним методологічним підґрунтям дослідження державного управління соціальним розвитком регіонів безперечно є наукові доробки провідних вітчизняних та зарубіжних учених, таких як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Корженко, П. Надолішній, В. Малиновський, А. Мельник, О. Оболенський, Г. Одинцова та ін., які істотно збагатили теорію державного управління шляхом виявлення законів, закономірностей, принципів, тенденцій та розробки на їх основі підходів, моделей, методів і технологій здійснення державно-управлінської діяльності.

У межах досліджень питання соціальної політики, управління соціальним розвитком проблематика державно-управлінського впливу на соціальні процеси регіональних систем знайшла відображення в працях знаних фахівців у цій царині знань М. Кравченко, Е. Лібанової, О. Макарової, О. Петроє, А. Решетніченка, В. Скуратівського, В. Трощинського. Відображення соціальних аспектів різною мірою знаходимо в дослідженнях регіонального розвитку Т. Безверхнюк, О. Бобровської, В. Вакуленка, З. Варналія, З. Герасимчук, М. Долішнього, М. Іжі, М. Орлатого, С. Серьогіна, А. Тамма, О. Топчієва та багатьох інших. Регіональні аспекти розвитку соціальної сфери входять до кола наукових інтересів фахівців економічної галузі знань, серед яких О. Євсєєва, В. Кущенко, С. Матусяк, О. Омельченко, І. Польська, У. Садова, В. Удовиченко, Н. Халда та ін. Проте в галузі державного управління ця проблематика перебуває лише на стадії початкової розробки, що підтверджується її висвітленням лише в окремих кандидатських дисертаціях, а саме: І. Беганської, С. Зінченка, І. Ніколіної – та аспектним розглядом у дисертаційних роботах М. Аровіної, Н. Копилової, Т. Мехедової, Р. Приходько.

Результати аналізу наукової літератури дають цілком вагомі підстави для висновку, що питання державного управління соціальним розвитком регіонів не стали безпосереднім об'єктом ретельного глибинного дослідження в науці державного управління, у тому числі теоретичного аналізу сутності та змісту досліджуваного явища.

Мета статті – на основі аналізу наукових тлумачень ключових категорій, узагальнення теоретичних напрацювань з питань

соціальної та регіональної політики визначити поняття державного управління соціальним розвитком регіонів та обґрунтувати його зміст.

Під час спроби дати чітке та змістовне визначення державного управління соціальним розвитком регіонів виникають певні труднощі. Зумовлені вони, перш за все, тим, що у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях відсутнє стало та загальновизнане поняття «державне управління» і відповідно єдиний підхід у визначенні його змісту і складових елементів.

Відсутнє універсальне трактування цього терміна і в довідковій та енциклопедичній літературі з державного управління. В окремих словниках державно-управлінської тематики, незважаючи на спільні підходи до розуміння державного управління, даються відмінні визначення цього терміна, як-от: цілеспрямований організуючий і регулюючий вплив держави «на суспільну життєдіяльність людей, що спирається на її владну силу» [6, с. 63 – 64], «на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку і діяльність особи і громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави» [10, с. 94], «діяльність держави (органів державної влади), спрямована на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою і суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами» [7, т. 1, с. 157]. Різні тлумачення містять зарубіжні енциклопедичні ресурси. Так, в енциклопедії «Британіка» державне управління (англ. public administration) охарактеризоване як діяльність, що включає здійснення політики та програм урядів [18]. У профільній статті «Канадської енциклопедії» зазначається, що загальноприйнятої дефініції державного управління немає. Більш того, з огляду на масштабність і дискусійний характер предмета простіше пояснити, про що йдеється, ніж дати його визначення [17].

Відсутня одностайність щодо визначення цього поняття в науковому середовищі. Серед усього спектру наявних тлумачень виокремлюються два базові підходи до розуміння сутності державного управління: у вузькій та широкій інтерпретації державного управління, основним критерієм розмежування яких є визначення переліку суб'єктів державного управління.

За широкого підходу, який у вітчизняній літературі називають ще «американським», державне управління розглядається як діяльність усіх без винятку органів державної влади в частині виконання ними управлінських функцій [3]. Для прикладу можна навести визначення цього поняття, надане Н. Р. Нижник, яка пропонує розглядати державне управління як діяльність органів усіх

галузей державної влади (законодавчої, виконавчої, судової) з вироблення й здійснення регулюючих, організуючих і координуючих впливів на всі сфери суспільства з метою задоволення його потреб, що змінюються [12, с. 30 – 31]. Такої ж позиції дотримуються зарубіжні фахівці в галузі державного управління. Зокрема, Г. В. Атаманчук характеризує державне управління як практичний, організуючий і регулюючий вплив держави на суспільну і приватну життедіяльність людей з метою її впорядкування, збереження або перетворення, що спирається на її владну силу [2, с. 40]. Тобто такий підхід «передбачає поєднання політичних, правових та адміністративних функцій» [3, с. 20].

Вузьке тлумачення державного управління, або «європейський підхід», оперує цим поняттям насамперед щодо виконавчої влади та її органів і розглядає його «як підзаконну виконавчо-розпорядчу діяльність органів держави» [3, с. 20]. Таке розуміння державного управління утвердилося переважно у вітчизняній правовій науці. Так, Ю. П. Битяк державне управління визначає як самостійний вид державної діяльності, що має організуючий виконавчо-розпорядчий, підзаконний характер, особливої групи державних органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій і завдань держави в процесі повсякденного й безпосереднього керівництва економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом [1, с. 261]. Подібне за своєю суттю визначення дає В. Б. Авер'янов, який трактує державне управління як вид державної діяльності, який ґрунтується на здійсненні нею управлінського, тобто організаційного впливу на ті сфери й галузі громадського життя, які вимагають певного втручання держави шляхом використання повноважень виконавчої влади [5, с. 56].

Водночас слід погодитися з вітчизняними правовиками, що вказана класифікаційна модель не є повною, оскільки «можна згадати чимало авторитетних фахівців, дефініції яких не підпадають під жодну із запропонованих категорій», у яких даються «так звані функціональні способи визначення державного управління», а питання про суб'єкт цієї діяльності набуває другорядного значення [4, с. 15].

Узагальнюючи основні визначення цього поняття, можна зробити висновок, що дефініція державного управління соціальним розвитком регіонів має містити логічну цілісність принаймні трьох елементів, які, на думку як вітчизняних [11, с. 24 – 25], так і зарубіжних [2, с. 40] фахівців, представляють систему державного управління, а саме:

- а) державу як системно організований суб'єкт впливу;
- б) суспільне життя людей, що сприймає управлінський вплив і реагує на нього;

в) самі управлінські впливи, що утворюють структуру взаємозв'язків управлінської системи із суспільною системою – керованими об'єктами.

Таким чином, державне управління є особливим видом діяльності держави, своєрідною формою та засобом практичного втілення державної політики, яка виробляється політичною системою. У зв'язку з викладеним державне управління соціальним розвитком регіонів тісно взаємопов'язано з державною політикою, з одного боку, будучи формою її втілення, з іншого – виражаючись у формі державної політики.

Отже, наповнення його змісту передбачає, перш за все, чітке визначення мети, завдань та основних напрямів державної політики щодо забезпечення соціального розвитку регіонів. Однак варто зазначити, що, розглядаючи питання забезпечення соціального розвитку регіонів, вітчизняні й зарубіжні фахівці досліджують різні напрями державної політики: регіонального чи соціального, що зумовлює відсутність чітко визначеного підходу до ролі й місця регіональної соціальної політики в системі державного та регіонального управління, отже, різний зміст регулятивного впливу та різні межі державного втручання в перебіг соціальної реальності.

Так, на думку науковців-регіоналістів, державна регіональна політика на всіх рівнях управління являє собою поліструктурну категорію й охоплює основні сфери діяльності і сторони буття суспільства: економічну, соціальну, демографічну, національну, екологічну та ін. [11, с. 284; 16, с. 25]. Саметому цей сектор політики трактується як система заходів, здійснюваних органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування для забезпечення ефективного комплексного управління економічним і соціальним розвитком України та її регіонів [13, с. 2 – 13].

Спрямованість на реалізацію соціальних цілей спостерігається в тлумаченні регіональної політики, закріплена в Законі України «Про засади державної регіональної політики», яка визначається, зокрема, як система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з метою створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.

За таких підстав окрема когорта дослідників оперує терміном «регіональна соціальна політика», розглядаючи її однією зі складових державної регіональної політики та інтерпретуючи як

систему цілей, дій та заходів державної влади, місцевого самоврядування, суб'єктів громадянського суспільства, спрямовану на забезпечення і впорядкування комплексу соціальних відносин, що виникають у регіоні, а також на формування середовища життедіяльності, адекватною змінам соціальних потреб населення та всього суспільства. Подібне визначення можна зустріти в окремих фахових виданнях з державного управління [9, с. 53].

Непоодинокими є дослідження регіональної соціальної політики в контексті здійснення державної соціальної політики на регіональному рівні. Для прикладу можна вказати на монографію Н. А. Балтачевої «Теорія та практика формування та реалізації соціальної політики в Україні», окремий розділ якої присвячений сутності, особливостям та перспективам розвитку регіональної соціальної політики. Водночас автор уникає визначення поняття «регіональна соціальна політика», акцентуючи увагу переважно на механізмі формування та реалізації соціальної політики на регіональному рівні.

У межах досліджень проблем формування та реалізації соціальної політики її регіональний вимір розглядається й у зарубіжній літературі. Так, російські фахівці дотримуються позиції, що забезпечити соціальний розвиток регіонів та скоротити значні соціальні відмінності між ними можна лише, якщо здійснювати єдину соціальну політику держави на всій території з урахуванням специфіки та інтересів регіонів. Така політика має враховувати як загальнодержавні, так і регіональні потреби та інтереси [14, с. 119]. Тобто більш істотно вплинути на розвиток регіонів може «застосування заходів не регіональної, а соціальної політики, спрямованої на зростання людського капіталу та мобільності населення, адресну підтримку вразливих груп населення...» [8, с. 29] (переклад автора. – Л. М.). При цьому під терміном «регіональна соціальна політика» російські науковці розуміють соціальну політику, здійснювану органами влади регіону, яка спрямована на вирішення його соціальних проблем, розвиток його соціальної сфери, створення умов для життя людей, забезпечення їх соціальних потреб, інтересів, прав та гарантій, надання соціальних послуг [14, с. 119]. Слід, однак, зауважити, що ті ж автори дають й інше визначення регіональної соціальної політики, протилежне за суб'єктами її формування, а саме як комплекс заходів, спрямованих на соціальний розвиток регіонів та здійснюваних державною владою, центральними громадськими організаціями й об'єднаннями [15, с. 308 – 309].

Окремі науковці досліджують регіональну соціальну політику з міждисциплінарних позицій та розглядають як особливу

інституційно й законодавчо оформлену діяльність органів влади й місцевого самоврядування, націлену на територіальну організацію та розвиток соціальної сфери територіальної соціальної системи й забезпечення на цій основі добробуту її мешканців. Ідеться про фундаментальну працю У. Садової «Соціальна політика в Україні: регіональні дослідження і перспективи розвитку».

Задля уникнення «термінологічної несумісності, яка спричиняє теоретичні й практичні проблеми у більш ґрунтовному аналізі державного управління» [4, с. 15], на наш погляд, під час визначення змісту державного управління соціальним розвитком регіонів доречно також утриматися від використання терміна «регіональна соціальна політика», розглядаючи її як форму втілення державної соціальної політики, яка з питань соціального розвитку регіонів має розглядатися в сукупності двох взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих складових:

- соціальної політики держави, яка провадиться органами державної влади за допомогою системи заходів у соціальній сфері, реалізації тих чи інших напрямів державної соціальної політики та здійснення державних соціальних програм на рівні окремого регіону; вона спрямована на вирішення загальнодержавних проблем на основі врахування особливостей кожного регіону, отже, за напрямом управлінського впливу формується центральними органами влади і здійснюється від центру до регіонів;

- соціальної політики регіонів, яка здійснюється органами управління регіону самостійно для забезпечення соціального розвитку території, максимального забезпечення потреб населення, раціонального використання всіх регіональних ресурсів з урахуванням загальнодержавних інтересів, тобто за напрямом управлінського впливу формується органами влади на рівні окремих регіонів і узгоджується з центральним рівнем державного управління.

У комплексі соціальної політика в цій сфері має забезпечити, перш за все, розв'язання соціальних проблем, що виникають на регіональному рівні, підвищення рівня та якості життя населення країни в цілому та окремих її регіонів, а також зменшення регіональної нерівності у рівні соціального розвитку.

Визначення змісту державного управління соціальним розвитком регіонів не може бути повним без відповідного аналізу законодавства України. Проте і в цьому питанні виникають труднощі, зумовлені, передусім, відсутністю цього терміна у вітчизняному нормативно-правовому полі. Крім того, доводиться констатувати, що Україна упродовж останнього десятиліття не має окремого правового акта із соціальної політики. Основні її напрями, схвалені указами Президента України, реалізовувались упродовж 1997 – 2000 рр. та 2001 – 2004 рр. Із того часу не отримали схвалення жоден із

підготовлених проектів нормативно-правових актів, а саме: Концепція соціальної політики України (Міністерство праці України), основні напрями соціальної політики на період до 2015 р. (Інститут економіки промисловості НАН України), проект стратегії розвитку соціальної політики України на період до 2023 р. (Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин), проект концепції соціального розвитку України до 2023 р. (Міністерство соцполітики України). До того ж варто зазначити, що, незважаючи на повноту порушених у зазначених документах питань, регіональні аспекти соціальної політики закладені не були. Отже, потребують аналізу загальнонаціональні стратегічні та програмні документи, законодавчі акти за окремими напрямами реалізації соціальної політики в частині забезпечення соціального розвитку регіонів, що, на наш погляд, має стати предметом окремої наукової розвідки.

Таким чином, результати проведеного аналізу дають підстави розглядати державне управління соціальним розвитком регіонів як цілеспрямований вплив з боку держави на процеси соціального розвитку регіональних систем із метою досягнення цілей соціальної політики в її регіональному вимірі, а саме розв'язання соціальних проблем, що виникають на регіональному рівні, підвищення рівня та якості життя населення країни в цілому та окремих її регіонів, забезпечення соціального вирівнювання регіонального розвитку.

Система державного управління соціальним розвитком регіонів розвитку, її цілі, завдання, напрями та механізм здійснення мають формуватися з розуміння соціальної політики як сукупності двох взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих складових: соціальної політики держави та соціальної політики регіонів. При цьому недостатня наукова розробленість проблеми та необхідність формування цілісної системи державного управління соціальним розвитком регіонів потребують дослідження питань щодо передумов та механізмів розвитку регіональних соціальних систем з метою з'ясування основних факторів впливу на соціальні процеси регіонального рівня, й відповідно конкретизації цілей, завдань, напрямів, механізмів державного управління соціальним розвитком регіонів.

Список використаних джерел / List of references

1. Адміністративне право : підручник / [Ю. П. Битяк та ін.] ; за заг. ред. Ю. П. Битяка [та ін.]; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : Право, 2010. – 624 с. [Administrativne pravo : pidruchnyk / [Yu. P. Bytiak ta in.] ; za zah. red. Yu. P. Bytiaka [ta in.] ; Nats. yuryd. akad. Ukraine im. Yaroslava Mudroho. – Kh. : Pravo, 2010. – 624 s.]

2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : учебник / Г. В. Атаманчук. – 4-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2014. – 526 с. [Atamanchuk

Теорія та історія державного управління

G. V. Teoriya gosudarstvennogo upravleniya : uchebnik / G. V. Atamanchuk. – 4-e izd., ster. – M. : Omega-L, 2014. – 526 s.]

3. **Бакуменко В. Д.** Державне управління : курс лекцій / В. Бакуменко, Д. Дзвінчук, О. Поважний ; Нац. агентство України з питань держ. служби, Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2011. – 535 с. [Bakumenko V. D. Derzhavne upravlinnia : kurs lektsii / V. Bakumenko, D. Dzvinchuk, O. Povazhnyi ; Nats. ahentstvo Ukrainy z pytan derzh. sluzhby, Ivano-Frankiv. nats. tekhn. un-t nafty i hazu. – Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2011. – 535 s.]

4. **Демократичні засади державного управління та адміністративне право** : монографія / [Ю. С. Шемшученко та ін.] ; за заг. ред. В. Б. Авер'янова ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Юрид. думка, 2010. – 495 с. [Demokratichni zasady derzhavnoho upravlinnia ta administrativne pravo : monohrafiia / [Yu. S. Shemshuchenko ta in.] ; za zah. red. V. B. Averianova ; NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. – K. : Yuryd. dumka, 2010. – 495 s.].

5. **Державне управління**: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К. : Факт, 2003. – 384 с. [Derzhavne upravlinnia : problemy administrativno-pravovoї teorii ta praktyky / za zah. red. V. B. Averianova ; NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. – K. : Fakt, 2003. – 384 s.].

6. **Державне управління та державна служба** : словник-довідник / О. Ю. Оболенський (уклад.) ; Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К. : КНЕУ, 2005. – 480 с. [Derzhavne upravlinnia ta derzhavna sluzhba : slovnyk-dovidnyk / O. Yu. Obolenskyi (uklad.) ; Kyiv. nats. ekon. un-t im. Vadyma Hetmana. – K. : KNEU, 2005. – 480 s.].

7. **Енциклопедія** державного управління. У 8 т. Т. 1 / [наук. редкол. : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К. : НАДУ, 2011. – 647 с. [Entsyklopediaia derzhavnoho upravlinnia. U 8 t. T. 1 / [nauk. redkol. : Yu. V. Kovbasiuk (holova) ta in.] ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. – K. : NADU, 2011. – 647 s.].

8. **Зубаревич Н. В.** Регионы России: неравенство, кризис, модернизация / Н. В. Зубаревич. – М. : Независимый ин-т соц. политики, 2010. – 160 с. [Zubarevich N. V. Regionyi Rossii: neravenstvo, krizis, modernizatsiya / N. V. Zubarevich. – M. : Nezavisimiy in-t sots. politiki, 2010. – 160 s.].

9. **Іжа М.** Регіоналізація соціальної політики в умовах розвитку українського суспільства / М. Іжа, А. Тамм // Публ. упр.: теорія та практика. – 2012. – № 3. – С. 49 – 54. [Izha M. Rehionalizatsiia sotsialnoi polityky v umovakh rozvytku ukrainskoho suspilstva / M. Izha, A. Tamm // Publ. upr.: teoriia ta praktyka. – 2012. – № 3. – S. 49 – 54.].

10. **Малиновський В. Я.** Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – К. : Атика, 2005. – 240 с. [Malynovskiy V. Ya. Slovnyk terminiv i poniat z derzhavnoho upravlinnia / V. Ya. Malynovskiy. – K. : Atika, 2005. – 240 s.].

Державне управління та місцеве самоврядування, 2015, вип. 3(26)

11. **Мельник А. Ф.** Державне та регіональне управління : навч. посіб. / А. Мельник, А. Васіна, О. Дудкіна ; за ред. А. Ф. Мельник. – Т. : Екон. думка ТНЕУ, 2014. – 450 с. [Melnik A. F. Derzhavne ta rehionalne upravlinnia : navch. posib. / A. Melnyk, A. Vasina, O. Dudkina ; za red. A. F. Melnyk. – T. : Ekon. dumka TNEU, 2014. – 450 s.].

12. **Нижник Н. Р.** Теоретичні аспекти державного управління : монографія / Нижник Н. Р., Мосов С. П. – Чернівці : Технодрук, 2011. – 248 с. [Nyzhnyk N. R. Teoretychni aspekti derzhavnoho upravlinnia : monohrafiia / Nyzhnyk N. R., Mosov S. P. – Chernivtsi : Tekhnodruk, 2011. – 248 s.].

13. **Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики** : навч.-метод. посіб. / О. Г. Топчієв [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с. [Rehionalnyi rozvytok Ukrainy i stanovlennia derzhavnoi rehionalnoi polityky : navch.-metod. posib. / O. H. Topchiiev [ta in.] ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy ; Odes. rehion. in-t derzh. upr. – O. : ORIDU NADU, 2005. – 224 s.].

14. **Соціальна політика** : учебник для студентов и слушателей вузов экон. и неэкон. спец. / А. Н. Аверин [и др.] ; общ. ред. Н. А. Волгин ; Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М. : Экзамен, 2008. – 943 с. [Sotsialnaya politika : uchebnik dlya studentov i slushateley vuzov ekon. i neekon. spets. / A. N. Averin [i dr.] ; obsch. red. N. A. Volgin ; Ros. akad. гос. sluzhbyi pri Prezidente RF. – Izd. 4-e, pererab. i dop. – M. : Ekzamen, 2008. – 943 s.].

15. **Социальная политика**. Энциклопедия / под ред. Н. А. Волгина, Т. С. Сулимовой. – М. : Альфа-Пресс, 2006. – 416 с. [Sotsialnaya politika. Entsiklopediya / pod red. N. A. Volgina, T. S. Sulimovoy. – M. : Alfa-Press, 2006. – 416 s.].

16. **Управління** регіональним розвитком : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [С. М. Серьогін та ін. ; за заг. ред. Бобровської О. Ю. та Савостенко Т. О.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Дніпропетр. регіон. ін-т держ. упр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2010. – 167 с. [Upravlinnia rehionalnym rozvytkom : navch. posib. dla stud. vyshch. navch. zakl. / S. M. Serohin ta in. ; za zah. red. Bobrovskoi O. Yu. ta Savostenko T. O.] ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy ; Dnipropetr. rehion. in-t derzh. upr. – D. : DRIDU NADU, 2010. – 167 s.].

17. **Kernaghan K.** Public administration / K. Kernaghan // The Canadian Encyclopedia / Historica Foundation of Canada. – Access mode : thecanadianencyclopedia.ca/en/article/public-administration.

18. **Mosher F.** Public administration / F. Mosher // Encyclopedia Britannica. – Access mode : www.britannica.com/EBchecked/topic/482290/public-administration.

Надійшла до редколегії 02.06.15